

<https://doi.org/10.15407/np.77.336>
УДК 021:025.5:004]-047.72-025.12

Оксана Карашук,

молодший науковий співробітник,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна
e-mail: karaoksana@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2929-3858>

Микола Карашук,

кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політології,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
вул. Володимирська, 60, Київ, 01033, Україна
e-mail: niko_karaschuk@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5987-9086>
Web of Science Researcher ID: HTP-4778-2023

ФОРСАЙТ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА (БІБЛІОТЕЧНИЙ АСПЕКТ)

Досліджено наукову літературу із проблематики інформаційного простору, інформаційного суспільства та форсайту. Огляд джерел засвідчує, що ця тематика сьогодні широко вивчається як у вітчизняному, так і в міжнародному науковому середовищі. У процесі дослідження здійснено аналіз актуальних публікацій, що розкривають теоретичні засади й практичні аспекти. Наголошено: форсайт є важливим інструментом стратегічного розвитку в інформаційному суспільстві, що допомагає передбачати майбутні виклики та формувати ефективні сценарії змін. У бібліотечній сфері він може сприяти модернізації, розвитку цифрових сервісів і підвищенню ролі бібліотек як інформаційних центрів.

Ключові слова: форсайт, стратегічний розвиток, інформаційний простір, інформаційне суспільство, бібліотеки, інформаційні центри, цифрові технології, комунікація, зарубіжний досвід

Актуальність. Початок ХХІ століття ознаменувався переходом людства до нової цивілізаційної формації – інформаційного

суспільства, основним ресурсом якого виступають знання, а головним чинником розвитку стає інформація. Така трансформація супроводжується докорінною перебудовою всіх суспільних сфер: економіки, освіти, науки, культури, управління та повсякденного життя. Одним із наслідків цієї зміни є зростання ролі стратегічного прогнозування, зокрема форсайту, як інструменту формування бачення майбутнього та розробки ефективних шляхів адаптації до швидкоплинних змін.

Інформаційний простір, у якому здійснюється міжособистісна, наукова й міжінституційна взаємодія, значною мірою визначає темпи, вектори та результати суспільного розвитку. Його динамічність, розгалуженість і залежність від інформаційно-комунікаційних технологій ставлять перед соціальними інституціями завдання постійного оновлення стратегій. В умовах формування цифрової екосистеми зростає важливість установ, здатних організовувати, зберігати, аналізувати й передавати інформацію у відкритому, доступному і достовірному вигляді. Це державні структури, академічні установи, аналітичні центри (Think Tanks) та громадські організації, а також наукові бібліотеки України.

Варто наголосити, що значущу роль сьогодні відіграють наукові бібліотеки – інституції, які не лише виконують функції традиційного збереження культурної спадщини, а й формують знаннєвий каркас інформаційного простору. Вони мають статус стратегічних суб'єктів у державній інформаційній політиці, забезпечуючи доступ до знань, розвиток наукових досліджень, цифрову грамотність населення, інформаційну безпеку та культурну ідентичність. У сучасних умовах бібліотеки виступають не просто посередниками між користувачем і документом, а повноправними учасниками процесів інтелектуального прогнозування та аналітики. Саме через свою місію бібліотеки можуть і мають брати участь у формуванні сценаріїв майбутнього інформаційного суспільства, спираючись на інструменти Форсайту, а також наукові бібліотеки, як ключові елементи інформаційної екосистеми, мають унікальний потенціал для участі у форсайт-дослідженнях.

Водночас вітчизняна бібліотечна наука ще недостатньо розробила теоретичні й методологічні підходи до застосування форсайту в

бібліотечній практиці. Недостатньо досліджено також, як саме національні бібліотеки можуть впливати на інформаційне майбутнє через участь у стратегічному прогнозуванні, які ресурси та механізми можуть для цього бути залучені, а також які зовнішні й внутрішні чинники визначають їхню роль у національному й глобальному інформаційному просторі.

Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах воєнних і поствоєнних трансформацій, коли питання інформаційної безпеки, стійкості соціальних інститутів та цифрової незалежності держави набувають першочергового значення. Форсайт дає змогу системно підійти до осмислення викликів і можливостей, що стоять перед бібліотечною галуззю, та сформувати ефективні стратегії її розвитку, узгоджені з потребами суспільства і пріоритетами державної політики.

Таким чином, актуальність дослідження зумовлена необхідністю наукового осмислення потенціалу форсайту як інструменту стратегічного розвитку в умовах інформаційного суспільства та визначення ролі національних бібліотек як активних учасників формування майбутнього інформаційного простору України.

Метою цієї статті є дослідження ролі форсайту як інструмента стратегічного розвитку в умовах інформаційного суспільства з акцентом на участь наукових бібліотек у процесах довгострокового прогнозування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз досліджень і публікацій. У сучасному світі, де інформація стала ключовим ресурсом, зростає важливість наукових досліджень інформаційного простору. Саме науковці беруть на себе відповідальність за глибоке розуміння його складної структури, динаміки та впливу на суспільство. Вони прагнуть розкрити закономірності поширення інформації, виявити механізми формування громадської думки та проаналізувати наслідки цифрової трансформації. Їхня робота охоплює широкий спектр питань, від вивчення алгоритмів соціальних мереж до аналізу пропаганди та дезінформації. Завдяки їхнім зусиллям ми отримуємо цінні знання про те, як функціонує інформаційний простір і як ми можемо орієнтуватися в ньому більш ефективно та безпечно. Їхні дослідження є критично важливими

для розробки стратегій інформаційної безпеки, медіаграмотності та формування відповідального цифрового громадянства.

Науковці, які досліджують інформаційний простір, а також інформаційне суспільство, відіграють ключову роль у забезпеченні сталого та гармонійного розвитку інформаційного суспільства. Можна звернути увагу на такі роботи як «Національний інформаційний простір України: проблеми та перспективи розвитку». Автори С. Матвієнків, Ю. Шмаленко, В. Кольцов аргументують, що інтеграція України до світового інформаційного простору супроводжується низкою викликів і проблем. У статті зазначається, що національний інформаційний простір відіграє ключову роль у формуванні консолідованої української ідентичності та є невід'ємним складником як європейського, так і глобального інформаційного середовища. Саме ефективне функціонування інформаційного простору є запорукою побудови інформаційного суспільства та забезпечення повноцінного входження України до світової інформаційної спільноти.

Автори слушно наголошують, що державна інформаційна політика виступає рушійною силою у процесі формування сучасного інформаційного суспільства і створення ефективного національного інформаційного середовища. Вони доводять, що новітні виклики, такі як збройна агресія, внутрішньополітична нестабільність, а також стрімкий розвиток інформаційних технологій, актуалізують проблематику національної та інформаційної безпеки.

Сьогодні не меншу загрозу становить інформаційно-психологічна війна, ініційована Російською Федерацією з метою впливу на внутрішньополітичну ситуацію та реалізації зовнішньополітичних інтересів. У статті акцентовано на необхідності зміцнення та захисту національного інформаційного простору як пріоритетного завдання державної політики у сфері національної безпеки [1].

На наш погляд, сьогодні, як ніколи, дуже важливо розуміти, що проукраїнський національно-культурний простір є запорукою збереження ідентичності, духовної спадщини та консолідації суспільства в умовах зовнішніх викликів. Його розвиток сприяє формуванню позитивного іміджу держави у світі та створює умови для рівноправної інтеграції України у глобальний інформаційний простір. У вищезгаданій роботі слушно підкреслено, що важливим інстру-

ментом для захисту національних інтересів є реалізація стратегії формування проукраїнського національно-культурного простору, а інтеграція українського інформаційного сегмента у світовий інформаційний простір є невід'ємним складником забезпечення суверенітету та національної безпеки держави [1].

У статті «Інформаційний простір держави як сфера реалізації інформаційного суверенітету» О. Солодка аналізує поняття інформаційного простору як ключової сфери реалізації інформаційного суверенітету держави. Автором встановлено, що для адекватного розуміння сутності інформаційного суверенітету необхідно чітко окреслити межі простору його дії. Водночас традиційне тлумачення простору виключно в географічному або фізичному вимірі є недостатнім, оскільки інформаційний простір суттєво трансформувався та вийшов за фізичні межі. Слушно також зазначено, що на сьогодні чинне національне законодавство України не містить уніфікованого визначення поняття «інформаційний простір», а в юридичній та науковій практиці спостерігається ототожнення таких термінів, як «інформаційний простір», «інформаційна сфера» та «інформаційне середовище», що ускладнює правову визначеність. У межах дослідження запропоновано розуміти під інформаційним простором сукупність умов і механізмів функціонування суб'єктів інформаційної сфери, які здійснюють діяльність зі створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони та захисту інформації в межах юрисдикції України. До складу інформаційного простору також включається національна інформаційна інфраструктура, що забезпечує реалізацію зазначених процесів [2]. Отже, дослідження О. Солодкої окреслює нам концептуальні засади розуміння інформаційного простору як ключового чинника забезпечення інформаційного суверенітету держави. У майбутньому воно може слугувати науковою основою для формування ефективної державної політики у сфері інформаційної безпеки та захисту національних інтересів. Практичне значення роботи, на нашу думку, полягає у можливості використання її положень для розроблення стратегій інтеграції України у світовий інформаційний простір без втрати власної ідентичності та незалежності.

У науковій роботі С. Глобенко «Інформаційний простір держави та проблеми забезпечення його захисту в Україні» акцентовано

увагу на необхідності формування ефективного і стабільного національного інформаційного простору в контексті динамічних трансформацій сучасного середовища. Схарактеризовано основні державні підходи до забезпечення його сталого функціонування, що за нинішніх умов набуває особливої актуальності та концептуального значення. Автор досліджує ключові аспекти державної політики в інформаційній сфері, зосереджуючи увагу на забезпеченні інформаційної безпеки як пріоритетного напрямку, що зумовлено викликами сучасної суспільно-політичної реальності. Також розглянуто основні концепції щодо забезпечення національної безпеки та обороноздатності держави в умовах новітніх загроз і наголошено на необхідності формування високого рівня стійкості як окремих складників безпекової системи, так і системи загалом, що є відповіддю на складність поточних умов її функціонування та актуалізує потребу в її стратегічному збереженні. Важливо, що в цій роботі виокремлено специфіку функціонування національного інформаційного простору та ідентифіковано основні проблеми його подальшого розвитку з урахуванням необхідності забезпечення безпеки особи, суспільства й держави. Останнє розглядається як ключовий чинник сталості державного механізму, що характеризується високим рівнем складності та багатовимірністю і, відповідно, потребує розробки ефективних управлінських рішень. У статті проаналізовано позиціонування України у глобальних рейтингах інформаційної безпеки, досліджено ефективність наявних механізмів державного управління в цій сфері, а також окреслено головні чинники, що впливають на ці процеси. С. Глобенко розглядає як теоретичні, так і прикладні аспекти подальшого розвитку інформаційного простору України та забезпечення його надійного захисту [3].

У згаданих вище працях спільним є акцент на визначальній ролі національного інформаційного простору як чинника державної безпеки та розвитку. Всі автори наголошують на необхідності його захисту від зовнішніх загроз та інформаційної експансії. Водночас відмінність полягає у дослідницьких акцентах: С. Матвієнків, Ю. Шмаленко, В. Кольцов [1] розглядають перспективи розвитку національного інформаційного простору в контексті суспільно-філософських викликів, О. Солодка [2] аналізує його як сферу реалізації

інформаційного суверенітету, тоді як С. Глобенко [3] акцентує увагу на практичних аспектах забезпечення захисту інформаційного середовища України. Усі три підходи взаємодоповнюють один одного, адже поєднують теоретичний, правовий та прикладний виміри проблеми. На наш погляд, їх значення полягає у створенні комплексного наукового підґрунтя для формування державної інформаційної політики, що поєднує розвиток, захист і збереження суверенітету в інформаційній сфері.

У аналітичній доповіді В. Конах «Національний інформаційний простір України: проблеми формування та державного регулювання» розглянуто наявні проблеми державного регулювання розвитку національного інформаційного простору України на концептуальному, нормативно-правовому та інституціональному напрямках, а також запропоновано напрями з їх вирішення [4]. Цю роботу В. Конах доцільно порівняти насамперед із дослідженням О. Солодкої «Інформаційний простір держави як сфера реалізації інформаційного суверенітету» [2]. Обидві праці зосереджені на ролі держави у формуванні та регулюванні інформаційного простору. Автори розглядають його як інструмент забезпечення суверенітету та національної безпеки, але В. Конах більше уваги приділяє механізмам державного регулювання і практичним аспектам побудови інформаційної політики на етапі становлення української державності, тоді як О. Солодка аналізує концептуальні та правові засади інформаційного суверенітету в умовах сучасних викликів.

Автори статті «Інформаційний простір» В. Даніч та С. Шевченко поставили за мету дослідити поняття інформаційного простору, провести типологізацію його різновидів, здійснити аналіз його структурних елементів, а також вивчити механізми формування інформаційних просторів у сучасних умовах. Було проаналізовано дефініції понять «інформація» та «простір», а також їхнє поєднання у формі терміна «інформаційний простір». В. Даніч та С. Шевченко окрему увагу приділяють дослідженню обміну інформацією як у фізичному, так і в телекомунікаційному середовищі. Автори розглядають поняття «інформаційний простір держави», «національний інформаційний простір» та проводять їх порівняльний аналіз. Важливо, що у статті проаналізовано роль засобів масової інформації, схарактеризовано

специфіку їх функціонування та класифікацію, а також визначено функції ЗМІ як соціального інституту. Також автори дослідили чинники, що впливають на формування індивідуального інформаційного простору, подали його визначення [5].

На нашу думку, дослідження В. Даніч та С. Шевченка є актуальним. Автори пропонують системний аналіз інформаційного простору як багатовимірного явища, що охоплює соціальні, економічні та управлінські аспекти його функціонування. Результати цього дослідження мають важливе значення для формування цілісного розуміння інформаційної політики в Україні та розроблення ефективних механізмів управління в умовах цифровізації. Для української науки ця праця створює підґрунтя для подальших міждисциплінарних досліджень інформаційного простору. Такі дослідження можуть слугувати орієнтиром у зміцненні інформаційної безпеки та забезпеченні конкурентоспроможності у глобальному середовищі. Актуальність роботи зумовлена потребою вироблення стратегій інтеграції України у світовий інформаційний простір при збереженні національної ідентичності та суверенітету.

У роботі М. Шевченко «Поняття національного інформаційного простору та його характеристики» проведено аналіз загального стану, основних тенденцій і перспектив розвитку інформаційного простору на прикладі національного інформаційного простору України. Розкрито особливості нормативно-правового регулювання функціонування інформаційної сфери в державі. Окреслено пріоритетні завдання, спрямовані на вдосконалення державної інформаційної політики з метою підвищення ефективності розвитку та захисту національного інформаційного простору [6]. Роботу М. Шевченко доцільно порівняти з вищезгаданим дослідженням В. Даніч та С. Шевченко. Обидві праці – про сутність та особливості функціонування інформаційного простору, однак різняться підходами: М. Шевченко зосереджується на теоретичному визначенні поняття й базових характеристиках національного інформаційного простору, тоді як В. Даніч і С. Шевченко аналізують його у ширшому соціально-економічному та управлінському контексті. Таким чином, перша робота створює концептуальне підґрунтя, а друга розширює

його, застосовуючи міждисциплінарний підхід і враховуючи сучасні виклики цифрової доби.

Монографія Ю. В. Нестеряк та Ю. М. Нестеряк «Національний інформаційний простір України: трансформації (1989–2019 роки)» є першим цілісним науковим дослідженням національного інформаційного простору України у період 1989–2019 рр. у контексті трансформацій суспільних відносин. У праці обґрунтовано авторський підхід до розуміння та реалізації державної інформаційної політики як багатофункціонального та комплексного елементу системи державного управління. Такий підхід передбачає формування і розвиток відкритого, демократичного національного інформаційного простору, інтегрованого у глобальний інформаційний контекст з урахуванням національних інтересів України. Видання розраховане на науковців, викладачів, аспірантів, студентів, а також фахівців у сфері публічного управління та інформаційної політики [7]. Отже, згадана монографія дає змогу простежити закономірності національного інформаційного простору України, його становлення і трансформацій у контексті суспільно-політичних змін. Це дослідження створює ґрунтовну історико-аналітичну базу, яка може бути використана для прогнозування подальшого розвитку інформаційного середовища держави. Для української науки воно є цінним джерелом у формуванні теоретико-методологічних підходів до аналізу інформаційних процесів, а для держави – практичним орієнтиром у вибудові ефективної інформаційної політики. На нашу думку, актуальність цієї роботи зумовлена потребою врахування минулого досвіду у виробленні стратегій захисту інформаційного суверенітету та інтеграції України у глобальний інформаційний простір.

У монографії «Глобальний інформаційний простір як чинник розвитку міжнародних відносин» за загальною редакцією І. Іщенка розглянуто актуальні питання, пов'язані з трансформацією та модернізацією інформаційного простору системи міжнародних відносин під впливом глобалізаційних процесів. Особливу увагу приділено аналізу функціонального призначення цифрових технологій у структурах сучасного суспільства. Досліджено механізми інформаційного

впливу як на внутрішньодержавне, так і на зовнішнє середовище. Розкрито наслідки міжнародних політичних, правових і комунікативних взаємодій. Окремий акцент зроблено на глибокому аналізі традиційних загроз, що трансформуються в умовах цифрової епохи [8]. Якщо акцентувати увагу на міжнародних відносинах, то дослідження І. Іщенко та колективу співавторів доцільно порівняти з напрацюваннями вищезгаданого автора С. Глобенка [3]. Обидва дослідження розглядають інформаційний простір як ключовий чинник державної безпеки та міжнародної взаємодії. Обидва підходи визнають значущість глобальних інформаційних процесів і вплив зовнішніх факторів на національні інтереси. Крім того, вони підкреслюють необхідність розуміння інформаційного простору як системного явища, що включає як можливості для розвитку міжнародних відносин, так і загрози, що потребує ефективного управління та захисту. Однак у першій роботі автори аналізують глобальний інформаційний простір як чинник розвитку міжнародних відносин, натомість С. Глобенко більше зосереджується на проблемах інформаційної безпеки України, водночас враховуючи зовнішні виклики та загрози. Таким чином, у першому випадку переважає акцент на конструктивному потенціалі глобальної інформаційної взаємодії, а у другому – на ризиках і необхідності захисту національних інтересів у міжнародному контексті.

В. Горовий у монографії «Національні інформаційні процеси в умовах глобалізації» аналізує ключові тенденції еволюції вітчизняного інформаційного простору в контексті посилення впливу загальних закономірностей розвитку інформаційного суспільства. Особливу увагу автор приділяє висвітленню інформаційних характеристик національного розвитку в межах еволюційного процесу, організаційним механізмам сучасної інформаційної діяльності, взаємодії традицій та інновацій у сфері національного інфотворення, участі України в міжнародній інформаційній взаємодії, а також проблемам інформаційної безпеки постіндустріального суспільства. Наголошено на таких концептуально важливих аспектах, як національний інформаційний простір та інформаційний суверенітет; соціальні інформаційні бази, інформаційні потреби суспільства та підходи до їх задоволення з урахуванням вимог сучасних користу-

вачів; особливості національного інформаційного виробництва та якість наукового контенту [9].

На наш погляд, це дослідження має важливе значення для української науки, оскільки формує теоретичні засади для вивчення національного інформаційного простору та його адаптації до глобальних викликів. Монографію В. Горового можна порівняти з вищезгаданою монографією І. Іщенка та співавторів, оскільки обидві праці містять аналіз впливу глобальних інформаційних процесів на національні інтереси та міжнародну взаємодію. Хоча В. Горовий більший акцент робить на внутрішніх трансформаціях, а І. Іщенко, Т. Грачевська, В. Щербак, П. Петров, І. Гловко, В. Кривошеїн, С. Ставченко, О. Двуреченська та О. Висоцький зосереджують свою увагу на глобальному вимірі та розвитку міжнародних відносин.

Інформаційне суспільство є новим етапом розвитку цивілізації, у якому головним ресурсом стають знання, а інформація – ключовим чинником соціально-економічного зростання. Його формування визначає сучасні глобальні трансформації, впливаючи на політику, економіку, освіту, культуру й особисте життя кожної людини. В умовах постійного зростання обсягів даних і швидкості їх обігу виникає потреба в нових механізмах управління знаннями, зокрема прогнозування та стратегічного планування. Інформаційне суспільство вимагає від усіх інституцій, включно з бібліотеками, гнучкості, відкритості до інновацій і здатності адаптуватися до змін. Саме тому привертають увагу наукові дослідження інформаційного суспільства, що стосуються теоретичного осмислення трансформацій (сучасні суспільні зміни відбуваються дуже швидко, і наукова спільнота має завдання аналізувати ці процеси, формувати понятійний апарат і пропонувати моделі розвитку); формування державної політики (грунтовні наукові дослідження впливають на прийняття рішень у сфері інформаційної політики, цифрової трансформації, освіти, культури); посилення ролі бібліотек (наприклад, публікації про бібліотеки в контексті форсайту можуть піднімати значущість бібліотек як стратегічних установ, здатних впливати на майбутнє, а не лише зберігати минуле); міждисциплінарного розвитку (такі статті стають майданчиком для взаємодії бібліотекознавства, інформаційних наук, соціології, управління знаннями,

ІТ та футурології); актуалізації українського контексту (важливо мати наукові роботи, що враховують специфіку України: цифрова безпека, інформаційна незалежність, відновлення культурної інфраструктури у воєнний і поствоєнний періоди); мотивації до інновацій (статті такого напрямку стимулюють переосмислення ролі бібліотек, розвиток нових сервісів, цифрових платформ та стратегічного мислення в галузі).

Є. Жуков досліджує процес інформатизації та формування інформаційного суспільства як нового цивілізаційного етапу розвитку людства крізь призму політико-правових перетворень, пов'язаних із цим процесом [10]. В. Бебик розглядає базові поняття, структуру та соціальні комунікації глобального інформаційного суспільства [11]. В. Політанський у статті «Інформаційне суспільство в Україні: від зародження до сьогодення» розглядає ключові аспекти, пов'язані з формуванням, становленням та функціонуванням інформаційного суспільства в Україні, що аналізуються у ретроспективному контексті – від його зародження до сучасного етапу розвитку. Особливу увагу приділено аналізу стану нормативно-правового регулювання процесів, пов'язаних із розбудовою інформаційного суспільства [12]. А. Масян у роботі «Інформаційне суспільство та глобальні проблеми сучасності» зазначає, що інформаційна революція загострює соціальні дисбаланси, зокрема цифрову нерівність, що виникає через нерівний доступ до технологій та навичок їх використання. Дослідження спрямоване на осмислення глобальних викликів, пов'язаних із переходом до інформаційного суспільства, і вивчення соціальних наслідків цифрової трансформації [13].

У монографії «Інформаційне суспільство в світі та Україні: проблеми становлення та закономірності розвитку» колективу авторів за редакцією В. Воронкової висвітлено теоретико-методологічні, концептуальні та праксеологічні основи формування й розвитку інформаційного суспільства як в Україні, так і в глобальному контексті. Особливий акцент зроблено на антропологічному аспекті трансформації від *homo sapiens* до *homo informaticus*, управлінні науково-освітнім простором у межах інформаційного

суспільства, переході до суспільства знань та на формуванні smart-суспільства з урахуванням його закономірностей [14].

Є. Желновач розглядає теоретико-правові засади сучасного інформаційного суспільства, що формується в Україні в умовах воєнного стану. Здійснено аналіз структурних, ідейних та нормативно-правових характеристик інформаційного суспільства як ключового елементу громадянського суспільства. Спираючись на здобутки світової теорії інформаційного суспільства, автор намагається окреслити його специфічні юридичні риси. На наш погляд, важливо, що особливу увагу автор приділив трансформаційним процесам в умовах воєнного стану в Україні, де, з одного боку, спостерігається обмеження певних інформаційних потоків, а з іншого – посилюється інформаційна єдність суспільства. Є. Желновач також акцентує увагу на впливі міжнародного інформаційного середовища [15]. О. Лисяк і Т. Гайворонська у своїй роботі здійснюють порівняльний аналіз правового забезпечення функціонування інформаційного суспільства в Україні та в зарубіжних державах [16].

У аналітичній доповіді «Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості» висвітлено сучасне бачення феномену інформаційного суспільства як одного з ключових чинників глобального розвитку. Наведено основні показники, динаміку та прогностичні оцінки щодо впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у світовому вимірі, а також проаналізовано їхній вплив на трансформацію економічних, соціальних і політичних процесів. Особливу увагу приділено аналізу позицій України в міжнародних рейтингах розвитку інформаційного суспільства, що дає змогу оцінити темпи цифрової модернізації держави у порівняльному контексті. Досліджено специфіку функціонування національної інформаційної сфери, зокрема у площинах нормативно-правового регулювання, державного управління, комунікації з громадськістю, розвитку ІКТ-інфраструктури, українського сегмента інтернету, динаміки онлайн-аудиторії, стану IT-галузі, а також міжнародної взаємодії та цифрової дипломатії [17].

У науковому дослідженні В. Кудлай «Інформаційне суспільство: сучасні тенденції та особливості розвитку» розкрито сутність феномену інформаційного суспільства та акцентовано увагу на

його еволюції в умовах сучасної інформаційно-комунікаційної парадигми. Автор аналізує різні наукові підходи до трактування дефініції «інформаційне суспільство» і констатує відсутність уніфікованого підходу до визначення сутнісних ознак і характеристик. У цьому контексті зроблено висновок про необхідність урахування глобального характеру інформаційного суспільства, а також його динамічної природи, зумовленої постійними змінами в мережевих структурах і системах обміну даними. Важливо, що у статті проаналізовано виклики, пов'язані із захистом інформації та персональних даних [18].

Отже, розглянуті вище дослідження створюють комплексне наукове уявлення про інформаційне суспільство як багатовимірне явище, що охоплює соціальні, правові, економічні та глобальні аспекти. Вони висвітлюють процеси становлення та розвитку інформаційного суспільства в Україні та світі, аналізують його структуру, комунікації і вплив на державну політику, правові механізми та міжнародні відносини. Актуальність цих праць для української науки полягає у формуванні теоретико-методологічних основ дослідження інформаційного середовища, прогнозуванні його трансформацій та визначенні стратегічних напрямів розвитку. Для держави результати досліджень важливі як орієнтир у забезпеченні інформаційної безпеки, правового регулювання та інтеграції України у глобальний інформаційний простір. Ці роботи схожі між собою тим, що всі вони підкреслюють взаємозв'язок національного та глобального рівнів, роль інформаційних технологій у цивілізаційному розвитку та необхідність врахування зовнішніх викликів у внутрішній політиці. Водночас у деяких із них зроблено акцент на правових аспектах, в інших – на соціально-комунікаційних чи глобальних проблемах. У сукупності ці дослідження створюють цілісну картину розвитку інформаційного суспільства, що дає змогу планувати стратегії державного управління та наукові дослідження в умовах цифровізації та глобалізації.

У сучасних умовах інформаційного суспільства форсайт набуває значення ключового інструменту стратегічного розвитку, орієнтованого на довгострокове прогнозування та формування бажаних сценаріїв майбутнього. Його застосування дає змогу суб'єктам

управління не лише адаптуватися до змін, а й активно впливати на трансформаційні процеси в соціальних, економічних та культурних сферах. В умовах глобальної конкуренції здатність до прогнозування та адаптації визначає ефективність функціонування соціальних інституцій, включно з освітньою, науковою та культурною сферами. Форсайт також формує основу для міждисциплінарного діалогу, консолідуючи різні групи стейкхолдерів навколо спільного бачення майбутнього. Як результат, форсайт стає ключовим елементом стратегічного управління, що дає змогу забезпечити розвиток інституцій відповідно до актуальних і перспективних потреб інформаційного суспільства.

Вивчення форсайту як явища потребує міждисциплінарного підходу, зокрема врахування історіографічного контексту його становлення та еволюції. Історіографічний аналіз дає змогу простежити, як змінювалися уявлення про майбутнє в науковій і практичній площині, а також як ці уявлення впливали на формування стратегічних підходів у різні історичні періоди. У цьому контексті форсайт розглядається не лише як метод, а й як феномен, що відображає зміну парадигм управління знаннями та інформацією. Отже, звернення до історіографічного підходу є необхідним для глибшого розуміння ролі форсайту в структурі стратегічного мислення сучасності. Наприклад, дослідження «Український науково-технічний форсайт: стратегічні напрями та перспективи розвитку науки і технологій» присвячене формуванню обґрунтованих орієнтирів для науково-технологічного розвитку України в умовах трансформаційних викликів, спричинених повномасштабною війною та глобальними змінами [19].

Л. Дайнеко і Е. Шелудько у своїй роботі зазначають, що в умовах зростаючої невизначеності економічного розвитку посилюється увага до досліджень майбутнього як ключового інструменту формування пріоритетів науково-технологічного, соціально-економічного та регіонального розвитку. У цьому контексті дедалі більшого поширення набуває форсайт як цілеспрямований процес формування бачення середньо- та довгострокових перспектив із залученням зацікавлених сторін до процесу ухвалення стратегічних рішень [20]. С. Демедюк здійснює історико-аналітичний огляд розвитку

кіберконфліктів – від перших експериментальних атак 1970-х років до масштабних інцидентів останніх десятиліть, таких як атака вірусу Stuxnet, масові кібератаки на Естонію (2007), Грузію (2008–2009) та хронічні кіберзагрози в Україні починаючи з 2014 р. У цьому контексті автор пропонує концепцію «форсайту кіберстійкості» як новітнього методологічного підходу до стратегічного прогнозування кіберзагроз [21].

В умовах становлення інформаційного суспільства в Україні особливого значення набувають питання розвитку національного інформаційного простору та впровадження форсайт-методології. Форсайт виступає важливим інструментом стратегічного планування, що забезпечує прийняття обґрунтованих рішень у сферах цифрової трансформації, кібербезпеки та підвищення рівня медіаграмотності населення. В умовах триваючої інформаційної війни цей інструмент сприяє посиленню суспільної стійкості до зовнішніх маніпулятивних впливів, унеможливорює поширення дезінформації та формує довгострокову візію національної інформаційної політики, орієнтованої на безпеку та стабільність.

У цьому процесі вагомої ролі набувають наукові бібліотеки, зокрема їх аналітичні й інформаційно-дослідницькі підрозділи. Прикладом є Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, яка через діяльність своїх структурних одиниць, Науково-юридичної бібліотеки (НЮБ), Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (СІАЗ) та Фонду Президентів України, здійснює систематичний моніторинг публічної інформації, аналіз наукових публікацій, формує аналітичні огляди і дайджести. Ці ресурси стають підґрунтям для ідентифікації ключових тенденцій у різних сферах суспільного розвитку, а також слугують базою для здійснення форсайт-досліджень.

Значну увагу наукові бібліотеки приділяють протидії дезінформаційним загрозам, особливо в умовах гібридної війни. Вони виконують функції збереження, верифікації, систематизації та поширення достовірних відомостей, документують факти інформаційної агресії, формують бази перевірених джерел, сприяють поширенню критичного мислення та підвищенню рівня медіаграмотності через просвітницькі заходи – виставки, публічні лекції,

дискусії, конференції та семінари. Така діяльність посилює інформаційний і культурний суверенітет держави.

У сучасних умовах стратегічне планування на основі форсайту стає важливою передумовою розвитку бібліотечних інституцій. Це допомагає їм не лише адаптуватися до змін, спричинених цифровізацією та трансформацією інформаційних запитів, а й проактивно формувати сценарії майбутнього. Завдяки форсайт-підходам бібліотеки підвищують свою гнучкість, посилюють здатність до інноваційного реагування й формують нові моделі взаємодії з користувачами.

З огляду на потужний інформаційний, аналітичний і кадровий потенціал наукові бібліотеки перетворюються на центри міждисциплінарної взаємодії, сприяючи формуванню стратегічних орієнтирів на державному рівні. Використання форсайт-методів дає змогу виявляти майбутні інформаційні потреби суспільства, модернізувати бібліотечні послуги відповідно до нових викликів і утверджувати бібліотеки як активних суб'єктів державної політики в галузі освіти, культури, науки й інформаційної безпеки.

Успішне впровадження форсайт-проектів передбачає належне ресурсне забезпечення, інституційну підтримку, а також розширення партнерських зв'язків з науковими установами, органами державної влади та суб'єктами ІТ-сектору. Міжнародний досвід підтверджує ефективність інтеграції бібліотек у процес формування стратегічних напрямів розвитку. Зокрема, ініціативи на кшталт британського проекту «Форсайт-2050» або залучення бібліотек до програм ЄС, як-от Horizon Europe, демонструють зростання ролі бібліотек як центрів генерації знань і стратегічного мислення.

Отже, форсайт у діяльності наукових бібліотек і їхніх підрозділів, зокрема НЮБ, СІАЗ та Фонду Президентів України, виступає не лише як технологія прогнозування, а й як інструмент глибокої інтеграції в процеси суспільних трансформацій. Завдяки цьому бібліотеки не лише зберігають культурну спадщину, а й формують основи інформаційного розвитку майбутніх поколінь, відіграючи провідну роль у створенні інтелектуальної екосистеми держави.

Досвід провідних країн засвідчує результативність залучення бібліотек до процесів передбачення як дієвого інструменту форму-

вання національних стратегій у сфері обігу знань. Зокрема, у Великій Британії в межах проєкту «Бібліотеки майбутнього», ініційованого національною професійною бібліотечною асоціацією, було розроблено відповідні методики та інструменти стратегічного прогнозування для публічних бібліотек. Вони дають цим установам змогу ефективно виконувати функцію передбачення майбутніх потреб громад і сприяти розвитку державної політики в інформаційно-культурній сфері [22]. У європейському контексті програма Horizon Europe активно інтегрує форсайт у процеси планування досліджень та інноваційної діяльності. Це відбувається, зокрема, через діяльність мережі Horizon Europe Foresight Network та використання системи SAFIRE, яка слугує інструментом для спільного стратегічного аналізу, розробки сценаріїв та підтримки процесу прийняття політичних рішень. Тематичний звіт «Mutual Learning Exercise on R&I Foresight: An Introduction to the Current State of Play» містить аналіз поточного стану застосування форсайту в сфері досліджень та інновацій у державному секторі. У документі розглядаються як європейські, так і міжнародні практики впровадження форсайт-підходів, із фокусом на конкретні приклади з досвіду інституцій Європейського Союзу та національних урядів. Окрема увага приділяється дослідженню взаємозв'язків між корпоративним форсайтом і форсайтом у сфері досліджень та інновацій, що дає змогу окреслити потенціал їх взаємодії для формування більш комплексного підходу до стратегічного прогнозування [23].

У статті “The Open Futures Library: One Step Toward a Global Foresight Commons” автори Г. Прідей, Т. Менсфілд і Х. Рамос презентують концепцію та реалізацію Open Futures Library – відкритої онлайн-бібліотеки сценаріїв майбутнього, створеної з метою формування глобального форсайт-ресурсу. Проєкт має на меті зібрати, структурувати та забезпечити відкритий доступ до форсайт-сценаріїв, які зазвичай залишаються фрагментарними або обмежено доступними. Платформа надає користувачам змогу додавати, редагувати та здійснювати пошук сценаріїв за тематичними, регіональними і часовими параметрами. Варто зазначити, що автори розглядають бібліотеку як інструмент підвищення колективної спроможності до передбачення та формування майбутнього через

відкритий обмін знаннями, за аналогією з ідеями відкритої науки та цифрових спільнот. На наш погляд важливо, що у статті обґрунтовується значення створення єдиного інформаційного середовища для підтримки форсайт-досліджень і стратегічного мислення на глобальному рівні [24].

Ці приклади підтверджують, що сучасні бібліотеки здатні не лише зберігати знання, а й відігравати активну роль у політичному та стратегічному плануванні, формуючи національну експертну базу для прийняття обґрунтованих рішень щодо майбутнього.

Висновки. Інформаційний простір як середовище обігу знань є фундаментом функціонування інформаційного суспільства, де доступ до інформації визначає соціальні та економічні процеси. У цьому контексті форсайт виступає інструментом прогнозування й управління розвитком інформаційного середовища, забезпечуючи стратегічне бачення його трансформацій і спрямовуючи розвиток інформаційного суспільства у довгостроковій перспективі. Форсайт набуває ключового значення для забезпечення адаптивності та інноваційності соціальних систем, даючи змогу системно ідентифікувати майбутні тенденції, потенційні ризики та можливості, що є основою ефективного стратегічного планування.

Наукові бібліотеки виконують важливу роль як центри накопичення, збереження та аналізу інформаційних ресурсів, створюючи якісну базу для проведення форсайт-досліджень. Завдяки своїм аналітичним та комунікаційним можливостям вони сприяють міждисциплінарній інтеграції знань і залученню експертного середовища, а також виступають платформою для поширення результатів досліджень і формування суспільного діалогу щодо пріоритетів розвитку. Таким чином, участь наукових бібліотек у форсайт-процесах підвищує ефективність стратегічного розвитку та сприяє сталому функціонуванню інформаційного суспільства.

Особлива увага у дослідженні приділяється ролі наукових бібліотек України як одного з ключових учасників в інформаційній безпеці та протидії дезінформації. У воєнних умовах вони трансформуються з традиційного сховища знань в активного учасника інформаційного спротиву, забезпечуючи доступ до достовірної інформації та підтримуючи формування критичного мислення громадян. Використовуючи електронні бази даних, архіви та спеціалізовані

колекції, бібліотека виступає платформою збереження історичної правди та документального підтвердження подій війни.

Наукові бібліотеки також проводять просвітницьку діяльність, підвищуючи інформаційну і медіаграмотність, особливо серед молоді, через організацію певних заходів, а також сприяють зміцненню громадянської ідентичності, популяризуючи українську історію, культуру та мову, які є об'єктами інформаційних атак. Важливу роль відіграє діяльність бібліотек у сфері цифрової трансформації: створення цифрових архівів, оцифрування документів і свідчень війни забезпечує збереження національної пам'яті та відкритий доступ до неї в глобальному інформаційному просторі, що у контексті інформаційного тиску набуває значення культурної оборони.

Наукові бібліотеки також виконують функцію важливих комунікативних центрів, сприяючи соціальній згуртованості та психологічній підтримці населення в умовах воєнних викликів. Завдяки авторитету, нейтральності та відкритості вони здатні ефективно взаємодіяти з різними аудиторіями, створюючи середовище довіри і сприяючи колективному пошуку об'єктивної інформації. Така діяльність посилює роль бібліотек як майданчиків для консолідації суспільства та зміцнення громадянської стійкості.

Актуальність дослідження ролі форсайту та наукових бібліотек у контексті інформаційного суспільства зберігатиме свою значущість і в майбутньому. З огляду на швидкі темпи технологічних змін, зростання обсягу інформації та посилення інформаційних загроз, формування ефективних механізмів стратегічного прогнозування стає дедалі більш необхідним. Наукові бібліотеки як центри збереження знань і аналітичної підтримки залишатимуться ключовими акторами у забезпеченні інформаційної безпеки та розвитку суспільства, що базується на знаннях. Тому подальше вивчення їхнього потенціалу у форсайт-процесах має важливе значення для побудови стійких і адаптивних соціальних систем у сучасному світі.

Список використаних джерел

1. Матвієнків, С. М., Шмаленко, Ю. І., Кольцов, В. М. Національний інформаційний простір України: проблеми та перспективи

розвитку. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2022. Вип. 37. С. 223–227. <https://doi.org/10.32782/apfs.v037.2022.37>

2. Солодка О. М. Інформаційний простір держави як сфера реалізації інформаційного суверенітету. *Інформація і право*. 2020. № 4 (35). С. 39–46. [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2020.4\(35\).221216](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2020.4(35).221216)

3. Глобенко С. Інформаційний простір держави та проблеми забезпечення його захисту в Україні. *Науковий вісник: Державне управління*. 2023. № 1 (13). С. 195–210. [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-1\(13\)-195-210](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-1(13)-195-210)

4. Конах В. К. Національний інформаційний простір України: проблеми формування та державного регулювання. Аналітична доповідь. Київ. 2013. 49 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2013-11/1119_dop.pdf (дата звернення: 21.06.2025).

5. Даніч В. М., Шевченко С. М. Інформаційний простір. *Review of transport economics and management*. 2023. № 8(24), С. 120–140. <https://doi.org/10.15802/rtem2022/277626>

6. Шевченко М. Поняття національного інформаційного простору та його характеристики. *Український інформаційний простір*. 2018. № 1. С. 103–112.

7. Нестеряк Ю. В., Нестеряк Ю. М. Національний інформаційний простір України: трансформації (1989–2019 роки) : монографія. Київ : КНУ, 2021. 176 с.

8. Іщенко І. В., Грачевська Т. О., Щербак В. М., Петров П. Г., Гловко І. К., Кривошеїн В. В., Ставченко С. В., Двуреченська О. С., Висоцький О. Ю. Глобальний інформаційний простір як чинник розвитку міжнародних відносин : монографія / за заг. ред. І. В. Іщенка. Ніжин : Видавець Лисенко М. М., 2023. 320 с. URL: <https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/issue/view/44/Монографія> (дата звернення: 18.07.2025).

9. Горовий В. М. Національні інформаційні процеси в умовах глобалізації : монографія / В. М. Горовий ; ред. О. С. Онищенко. Київ : НБУВ. 2015. 330 с.

10. Жуков Є. В. Інформаційне суспільство як новий етап цивілізаційного розвитку: політико-правовий аспект. *Актуальні проблеми політики*. Одеса. 2011. Вип. 42. С. 175–182.

11. Бебик В. М. Глобальне інформаційне суспільство: поняття, структура, комунікації. *Інформація і право*. 2011. № 1. С. 41–49. [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2011.1\(1\).271458](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2011.1(1).271458)

12. Політанський В. С. Інформаційне суспільство в Україні: від зародження до сьогодення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Право*. 2017. Вип. 42. С. 16–22

13. Масян А. Інформаційне суспільство та глобальні проблеми сучасності. *Онтологія права*. 2022. Т. 23 № 1. С. 44–49. <https://doi.org/10.33270/01222302.44>

14. Інформаційне суспільство в світі та Україні: проблеми становлення та закономірності розвитку: колективна монографія / за ред. В. Г. Воронкової ; Запорізька державна інженерна академія. Запоріжжя : ЗДІА, 2017. 282 с.

15. Желновач Є. Г. Правові аспекти інформаційного суспільства в Україні в умовах воєнного стану. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. № 1. С. 186–193. <https://doi.org/10.32850/sulj.2023.1.33>

16. Лисяк О. І., Гайворонська Т. М. Правове забезпечення функціонування інформаційного суспільства в Україні та за кордоном: порівняльний аналіз. *Людина, суспільство, комунікативні технології*. Збірник матеріалів VIII Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 90-річчю Українського державного університету залізничного транспорту. 2020. Харків : ДІСА ПЛЮС, 2020. С. 241–243. URL: from <https://kart.edu.ua/wp-content/uploads/2020/05/materiali-viii-mizhnarodnoi-naukovo-praktichnoi-2020.pdf> (дата звернення: 18.07.2025).

17. Дубов Д. В., Ожеван О. А., Гнатюк С. Л. Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості. Аналітична доповідь. Київ : НІСД, 2010. 64 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2011-02/dubov_infsus-31058.pdf (дата звернення: 18.07.2025).

18. Кудлай В. Інформаційне суспільство: сучасні тенденції та особливості розвитку. *Галицький економічний вісник*. Тернопіль. 2024. Т. 90. № 5. С. 37–44. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.05.037

19. Український науково-технічний форсайт: стратегічні напрями та перспективи розвитку науки і технологій / під. ред. О. С. По-

повича ; Ін-т дослідж. наук.-техн. потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України. Київ, 2024. 84 с. URL: <https://zenodo.org/records/14579380> (дата звернення: 18.07.2025).

20. Дайнеко Л. В., Шелудько Е. І. Проведення дофорсайтних досліджень: організаційний аспект. *Український соціум*. 2021. № 2 (77). С. 26–42. <https://doi.org/10.15407/socium2021.02.026>

21. Демедюк С. Кібервійна та форсайт кіберстійкості. *Реалізація філософії «Intelligence-led Policing» в системі кримінального аналізу Національної поліції України* : монографія / за ред. О. Є. Користіна. Київ : ВАІТЕ. 2024. С. 343–357. <https://doi.org/10.36486/978-966-2310-66-5-26>

22. New Future Libraries project supports resilience and strategy in Public Libraries. *The Library and Information association*. 7 February 2024. URL: https://www.cilip.org.uk/news/663884/New-Future-Libraries-project-supports-resilience-and-strategy-in-Public-Libraries.htm?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 28.06.2025).

23. Mutual Learning exercise on R&I Foresight: An Introduction to the Current State of Play. Thematic Report. *European Commission*. 2023. P. 33. URL: https://wbc-rti.info/object/document/23965/attach/mutual_learning_exercise_Foresight_State-of-Play_KIAX22022ENN.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 28.06.2025).

24. Gareth Priday, Tim Mansfield, José Ramos. The Open Futures Library: One Step Toward a Global Foresight Commons. *Journal of Futures Studies*. June 2014. 18(4). P. 131-142. URL: https://jfsdigital.org/wp-content/uploads/2014/06/Report4-Priday.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 30.07.2025).

References

1. Matviienkiv, S. M., Shmalenko, Yu. I., & Koltsov, V. M. (2022). National information space of Ukraine: problems and prospects for development. *Current problems of philosophy and sociology*, 37, 223-227 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32782/apfs.v037.2022.37>

2. Solodka, O. M. (2020). Information space of the state as a sphere of information sovereignty implementation. *Information and Law*, 4(35), 39-46 [in Ukrainian]. [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2020.4\(35\).221216](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2020.4(35).221216)

3. Hlobenko, S. (2023). Information space of the state and problems of ensuring its protection in Ukraine. *Scientific Bulletin: Public administration*, 1(13), 195-210 [in Ukrainian]. [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-1\(13\)-195-210](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-1(13)-195-210)

4. Konakh, V. K. (2013). Natsionalnyi informatsiinyi prostir Ukrainy: problemy formuvannia ta derzhavnoho rehuliuвання. Analychna dopovid [National information space of Ukraine: problems of formation and state regulation. Analytical report]. Kyiv [in Ukrainian]. Retrieved June 21, 2025, from https://niss.gov.ua/sites/default/files/2013-11/1119_dop.pdf

5. Danich, V. M., & Shevchenko, S. M. (2023). Information space. *Review of transport economics and management*, 8(24), 120-140 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15802/rtem2022/277626>

6. Shevchenko, M. (2018). The Notion of National Information Space and its Characteristics. *Ukrainian Information Space*, 1, 103-112 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.31866/2616-7948.1.2018.141098>

7. Nesteriak, Yu. V., & Nesteriak, Yu. M. (2021). *Natsionalnyi informatsiinyi prostir Ukrainy: transformatsii (1989-2019 roky)* [National information space of Ukraine: transformations (1989-2019)]. Kyiv, KNU [in Ukrainian].

8. Ishchenko, I. V., Hrachevska, T. O., Shcherbak, V. M., Petrov, P. H., Hlovko, I. K., Kryvoshein, V. V., Stavchenko, S. V., Dvurechenska, O. S., & Vysotskyi, O. Yu. (2023). *Hlobalnyi informatsiinyi prostir yak chynnyk rozvytku mizhnarodnykh vidnosyn* [Global information space as a factor in the development of international relations]. Nizhyn, Vydavets Lysenko M. M. [in Ukrainian]. Retrieved July 18, 2025, from <https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/issue/view/44> Монографія

9. Horovyi, V. M. (2015). *Natsionalni informatsiini protsesy v umovakh hlobalizatsii* [National information processes in the context of globalization]. O. S. Onyshchenko (Ed.). NBUV [in Ukrainian].

10. Zhukov, Ye. V. (2011). Informatsiine suspilstvo yak novyi etap tsyvilizatsiinoho rozvytku: polityko-pravovyi aspekt [Information society as a new stage of civilizational development: political and legal aspect]. *Aktualni problemy polityky – Actual Problems of Politics*, 42, 175-182 [in Ukrainian].

11. Bebyk, V. M. (2011). Global information society: concept, structure, communications. *Information and Law*, 1, 41-49 [in Ukrainian]. [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2011.1\(1\).271458](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2011.1(1).271458)
12. Politsanskyi, V. S. (2017). Informatsiine suspilstvo v Ukraini: vid zarodzhennia do sohodennia [Information Society in Ukraine: From Its Origin to the Present]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Pravo – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Law*, 42, 16-22 [in Ukrainian].
13. Masian, A. (2022). Information Society and Global Modern Problems. *Philosophical and Methodological Problems of Law*, 23(1), 44-49 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.33270/01222302.44>
14. Azhazha, M., Banakh, L., Bilohur, V., Voronkova, V., Gordiienko, S., Dzoban, O., Kyvliuk, O., Kononets, M., Krymets, L., Lazarevich, A., Maksymenyuk, M., Melnyk, V., Muts, Luai, Nikitenko, V., Puchenko, O., Sosnin, O., & Hliebniukova, A. (2017). *Informatsiine suspilstvo v sviti ta Ukraini: problemy stanovlennia ta zonomirnosti rozvytku* [Information Society in the World and Ukraine: Problems of Formation and Patterns of Development]. V. G. Voronkova (Ed.). Zaporizhzhia: Publishing House of the Zaporizhzhia State Engineering Academy [in Ukrainian].
15. Zhelnovach, Ye. H. (2023). Legal aspects of the information society in the conditions of war. *South Ukrainian Law Journal*, 1, 186-193 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32850/sulj.2023.1.33>
16. Lysiak, O. I., & Haivoronska, T. M. (2020). Pravove zabezpechennia funktsionuvannia informatsiinoho suspilstva v Ukraini ta za kordonom: porivnialnyi analiz [Legal support for the functioning of the information society in Ukraine and abroad: a comparative analysis]. *Reports of the VIII International scientific-practical Conference “A person, a society, communicative technologies”, 15-16 October, 2020* (pp. 241-243). Kharkiv [in Ukrainian]. Retrieved July 18, 2025, from <https://kart.edu.ua/wp-content/uploads/2020/05/materiali-viii-mizhnarodnoi-naukovo-praktichnoi-2020.pdf>
17. Dubov, D. V., Ozhevan, O. A., & Hnatiuk, S. L. (2010). Informatsiine suspilstvo v Ukraini: hlobalni vyklyky ta natsionalni mozhlyvosti. Analitychna dopovid [Information society in Ukraine: global challenges and national opportunities. Analytical report]. Kyiv

[in Ukrainian]. Retrieved July 18, 2025, from https://niss.gov.ua/sites/default/files/2011-02/dubov_infsus-31058.pdf

18. Kudlai, V. (2024). Information society: current trends and features of development. *Galician economic journal*, 90(5), 37-44 [in Ukrainian]. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.05.037

19. Popovych, O. S. (Ed.). (2024). *Ukrainskyi naukovy-tekhnichnyi forsait: stratehichni napriamy ta perspektyvy rozvytku nauky i tekhnolohii* [Ukrainian scientific and technical foresight – Strategic priority areas and prospects for the development of science and technology]. Kyiv, Publisher G. M. Dobrov Institute for Research of Scientific and Technical Potential and History of Science of the National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian]. Retrieved July 18, 2025, from <https://zenodo.org/records/14579380>

20. Daineko, L. V., & Sheludko, E. I. (2021). Conducting pre-Foresight research: organizational aspect. *Ukrainian Society*, 2(77), 26-42 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15407/socium2021.02.026>

21. Demediuk, S. (2024). Cyber warfare and cyber resilience foresight. In O. Ye. Korystin (Ed.), *Implementation of the “intelligence-led policing” philosophy in the crime analysis system of the national police of Ukraine* (pp. 343-357). Kyiv, VAITE [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.36486/978-966-2310-66-5-26>

22. New Future Libraries project supports resilience and strategy in Public Libraries. (2024, February 7). *The Library and Information association*. Retrieved June 28, 2025, from https://www.cilip.org.uk/news/663884/New-Future-Libraries-project-supports-resilience-and-strategy-in-Public-Libraries.htm?utm_source=chatgpt.com

23. Mutual Learning exercise on R&I Foresight: An Introduction to the Current State of Play. (2023). Thematic Report. *European Commission*, 33. Retrieved June 28, 2025, from https://wbc-rti.info/object/document/23965/attach/mutual_learning_exercise_Foresight_State-of-Play_KIAX22022ENN.pdf?utm_source=chatgpt.com

24. Gareth Priday, Tim Mansfield, José Ramos. (2014). The Open Futures Library: One Step Toward a Global Foresight Commons. *Journal of Futures Studies*, 18(4), 131-142. Retrieved July 30, 2025, from https://jfsdigital.org/wp-content/uploads/2014/06/Report4-Priday.pdf?utm_source=chatgpt.com

Отримано / Received 18.02.2026

Прийнято / Accepted 15.03.2026

Опубліковано онлайн / Published online 28.07.2026

Oksana Karaschuk,

Junior Researcher,

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine

3 Holosiivskyi Ave., Kyiv 03039, Ukraine

e-mail: karaoksana@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2929-3858>

Mykola Karashchuk,

PhD (Politic.), Associate Professor,

Taras Shevchenko National University of Kyiv

60 Volodymyrska St., Kyiv 01033, Ukraine

e-mail: niko_karaschuk@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5987-9086>

Web of Science Researcher ID: HTP-4778-2023

FORESIGHT AS A TOOL FOR STRATEGIC DEVELOPMENT IN THE INFORMATION SOCIETY (LIBRARY ASPECT)

Today, foresight is one of the key tools of strategic planning, which is becoming particularly relevant in the context of an information society characterized by rapid changes, high dynamics of knowledge, and constant transformation of users' needs. Its essence lies in the systematic study of future trends, analysis of signals and development of scenarios of possible development. In the field of culture, in particular in the library industry, foresight allows not only to adapt to changes, but also to shape them, transforming libraries from traditional book collections into modern information and communication centers. National libraries, as leading information institutions, play an important role in shaping the strategic vision of the knowledge society. Their participation in foresight projects contributes to the alignment of state cultural policy with global challenges and opportunities. The application of foresight methodology allows national libraries to anticipate future user needs, improve infrastructure, develop digital services and information literacy. Information and analytical centers of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine can play an important role in the development of foresight research in the information society. Thanks to their powerful scientific and analytical potential, these centers will be able to provide a systematic study of social development trends, monitor

scientific and technological changes, and form expert assessments. Today, these centers serve as a platform for interdisciplinary interaction, uniting the efforts of scientists, information specialists, and government institutions. This contributes to the creation of scientifically sound strategies for modernizing the library sector and building a knowledge society. A review of scientific sources shows that the topic of foresight is widely studied today in both Ukrainian and international scientific circles. Particular attention is paid to its application in strategic planning, public administration, the development of innovations and the modernization of public institutions, in particular libraries. Research emphasizes the potential of foresight as a tool for forming long-term visions and scenarios of the future, which allows for effective response to the challenges of the information society. Many works focus on the use of an interdisciplinary approach, digital technologies, and open communication platforms to ensure broad stakeholder participation in forecasting processes. Foreign experience demonstrates the effectiveness of using open foresight platforms.

Keywords: foresight, strategic development, information space, information society, libraries, information centers, digital technologies, communication, foreign experience